



REPUBLIKA SLOVENIJA  
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,  
ZNANOST IN ŠPORT



Zavod  
Republike  
Slovenije  
za šolstvo

Program osnovna šola

# **ETNOLOGIJA – KULTURNA DEDIŠČINA IN NAČINI ŽIVLJENJA**

**IZBIRNI PREDMET**

Učni načrt

8. razred: 35 ur

9. razred: 32 ur

Skupaj: 67 ur

Program osnovna šola

**Etnologija – kulturna dediščina in načini življenja**

Izbirni predmet

Učni načrt

**Komisija za pripravo učnega načrta**

Predsednica: mag. **Vilma Brodnik**, Zavod RS za šolstvo

Član: prof. dr. **Janez Bogataj**, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Član: izr. prof. dr. **Vito Hazler**, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

**Strokovni recenzenti**

Prof. dr. **Dušan Nečak**, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Dr. **Ingrid Slavec Gradišnik**, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana

**Sonja Bregar Mazzini**, prof., Osnovna šola Miška Kranjca Ljubljana

Izdala: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo

Za ministrstvo: dr. **Stanka Setnikar Cankar**

Za zavod: dr. **Vinko Logaj**

Uredila: mag. **Vilma Brodnik**

Jezikovni pregled: **Mira Turk Škraba**

Način dostopa (URL):

[http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti\\_izbirni/Etnologija\\_kulturna\\_dediscina\\_izbirni.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Etnologija_kulturna_dediscina_izbirni.pdf)

Prva izdaja

Ljubljana 2015

Učni načrt je bil določen na 168. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 19. 2. 2015.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji  
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.214:39(0.034.2)

BRODNIK, Vilma

Učni načrt. Program osnovna šola. Etnologija - kulturna dediščina in načini življenja [Elektronski vir] : izbirni predmet / [pripravila] Komisija za pripravo učnega načrta Vilma Brodnik, Janez Bogataj, Vito Hazler]. - 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2015

Način dostopa

(URL):[http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti\\_izbirni/Etnologija\\_kulturna\\_dediscina\\_izbirni.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Etnologija_kulturna_dediscina_izbirni.pdf)

ISBN 978-961-03-0311-4 (Zavod RS za šolstvo, pdf)

1. Gl. stv. nasl. 2.Bogataj, Janez, 1947- 3.Hazler, Vito  
278332928

## VSEBINA

1 OPREDELITEV PREDMETA.....	4
2 SPLOŠNI CILJI .....	5
3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE.....	6
3.1 Cilji in vsebine osmega razreda .....	6
3.1.1 Načini življenja in kulture .....	6
3.2 Cilji in vsebine devetega razreda .....	7
3.2.1 Kulturna dediščina in načini življenja.....	7
4 STANDARDI ZNANJA.....	12
4.1 Standardi znanja osmega razreda .....	13
4.1.1 Načini življenja in kulture .....	13
4.2 Standardi znanja devetega razreda.....	14
4.2.1 Kulturna dediščina in načini življenja.....	14
5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA .....	16
5.1 Uresničevanje ciljev predmeta .....	17
5.2 Individualizacija in diferenciacija .....	18
5.3 Medpredmetne povezave.....	18
5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja.....	19
5.5 Informacijska tehnologija.....	20
6 ZNANJA IZVAJALCEV .....	20

# 1 OPREDELITEV PREDMETA

Izbirni predmet etnologija – kulturna dediščina in načini življenja je zasnovan tako, da se lahko izvaja v osmem ali devetem razredu; učenci pa se lahko odločijo za izbirni predmet tudi v obeh razredih, osmem in devetem. V osmem razredu se obravnava sklop tem Načini življenja in kulture, v devetem pa Kulturna dediščina in načini življenja. Izbirni predmet se izvaja v obsegu 35 ur v osmem, in 32 ur v devetem razredu. Med predlaganimi temami v osmem ali devetem razredu izbere učitelj vsaj polovico tem; pri tem upošteva zanimanje učencev, aktualnost tematike v šolskem okolišu ali pa teme po lastni, strokovni presoji.

Namen predmeta je poznavanje kulturnih oblik (struktur) in vsakdanjega načina življenja. Pri tem učence navajamo k razumevanju razmerja med oblikami kulturne dediščine in sodobnim življenjem. Temelj je v poznavanju kulturnih oblik v lokalnem kulturnem okolju, primerjalno pa na vsem slovenskem etničnem ozemlju tudi tistih, ki so značilne za življenje narodnih manjšin in priseljencev v Republiki Sloveniji, – primerjalno – pa tudi pri drugih narodih in ljudstvih. Predmet tako spodbuja mladega človeka k razumevanju družbenokulturnih pojavov.

Posamezne sestavine in predmet v celoti so temelj domovinske vzgoje, sooblikujejo istovetnost (identitete) posameznika in družbe ter prispevajo k oblikovanju narodne zavesti. Predlagane vsebine so sestavine našega narodnega samospoštovanja, odkrivanja vrednot vsakdanjika v vseh obdobjih zgodovinskega razvoja in v vsakokratnih sodobnostih, z njihovimi kulturnimi oblikami in načini življenja. Predmet naj prispeva k spoznavanju in spoštovanju kulturne dediščine ter k oblikovanju zgodovinskega spomina in identitete – podlage za medkulturno sporazumevanje, strpnost in spoštovanje.

S poimenovanjem predmeta *etnologija – kulturna dediščina in načini življenja* upoštevamo vsa področja etnologije, pri čemer sta upoštevana diahroni in sinhroni vidik. Eden temeljnih ciljev predmeta je tudi oblikovanje pravilnega odnosa mladega človeka do lastne istovetnosti in domovinske vzgoje, saj nista posredovani romantično, populistično in nostalgčno.

## 2 SPLOŠNI CILJI

- Ustvarjati pogoje in motive, s katerimi učenci pridobijo poglobljena znanja o razmerju med posameznikom, družino, skupnostjo in narodom ter njihovimi kulturnimi in naravnimi okolji v diahronem in sinhronem smislu.
- Pokazati učencem možnosti, ki jih odpira kulturna dediščina za nove življenjske izkušnje ter možnosti za odpiranje novih znanj, inovativnosti, veščin, poklicev itn.
- Prispevati k primerjalnemu presojanju značilnosti in sprememb preteklih in sodobnih, lokalnih, regionalnih in drugih družbeno različnih kulturnih oblik ter oblik načinov življenja.
- Z načini življenja v preteklosti pokazati tudi koristne izkušnje za sodobnost (npr. izkušnje tradicionalne medicine za sodobno telesno zdravje).
- Razvijati sposobnosti najširšega razumevanja kulture in povezanosti njenih različnih razsežnosti, tj. gmotnih oblik, družbenih razmerij in duhovnih ustvarjalnosti na ravni vsakdanjega življenja.
- Pokazati možne poti in načine za vrhunske umetniške ter znanstvene nadgraditve modelov vsakdanjega življenja.
  
- Razvijati sposobnosti umeščanja oblik kulturne dediščine v čas ter v prostorska in družbena okolja.
- Razvijati zmožnosti kritičnega in ustvarjalnega mišljenja pri delu z različnimi viri za prepoznavanje in raziskovanje kulturne dediščine in sodobnega življenja.
- Razvijati sposobnosti različnih oblik komunikacije (pisni izdelki, pogovori, argumentiranje, okrogle mize, vizualne komunikacije idr.).
- S spoznavanjem veščin in znanj tehnologij (npr. rokodelstvo, obrt idr.) spodbujati psihomotorične spretnosti in vzgajati pozitiven odnos do ročnega dela in možnosti za najrazličnejše oblike sodobnega ustvarjanja.
- Razvijanje različnih raziskovalnih možnosti (delo na terenu, kot so npr.: opazovanje z udeležbo, avtopsija, topografsko delo, pogovori z ljudmi idr.).
- Spodbujati učence k odkrivanju sestavin in vrednosti kulturne dediščine – modelov za razumevanje in načrtovanje sodobnosti.
- Krepiti pozitiven odnos do kulturne dediščine in vzgajati pozitivne vrednote do njenih oblik varstva in varovanja.
- Vzgajati najširše razumevanje likovnega obzorja in različnih oblik estetske ustvarjalnosti v njuni družbeni in časovni sprejemljivosti.
- Z odkrivanjem temeljnih družbenih oblik v kulturni dediščini in sodobnosti vzgajati boljše medsebojne odnose na ravni družine, šole, lokalne in regionalne skupnosti ter mednarodnih stikov.
- S spoznavanjem lastnega kulturnega okolja krepiti osebno samozavest, iz sestavin kulturne dediščine in načina življenja oblikovati nove oblike individualnih in kolektivnih vrednot.
- Prispevati k izboljšanju vsakdanjega načina življenja in medčloveških odnosov s spoznavanjem in spoštovanjem različnih vedenjskih norm, vrednot in moralnih načel.

### 3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

#### 3.1 Cilji in vsebine osmega razreda

##### 3.1.1 Načini življenja in kulture

<p>Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>– opišejo temeljne pojme teme (razvojni in časovni pomen),</li><li>– pojasnijo različna pojmovanja v različnih zgodovinskih obdobjih;</li></ul>	<b>1. Ljudstvo, ljudski, ljudska kultura, narod, množična/popularna kultura</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>– opišejo temeljne značilnosti istovetnosti, njihove oblike in sestavine ter njihove spremembe v zgodovinskem razvoju;</li></ul>	<b>2. Istovetnost (identitete)</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>– opišejo načine dokumentiranja in raziskovanja vsakdanjиков in praznikov,</li><li>– pojasnijo razlike med vsakdanjiki in prazniki v zgodovinskem razvoju in sodobnosti,</li><li>– primerjajo vlogo in pomen praznikov v zgodovinskem razvoju in sodobnosti,</li><li>– utemeljijo povezanost nekaterih praznikov z oblikami verske zavesti, politiko in zgodovinskimi dogodki,</li><li>– primerjajo pojmovanje vsakdanjиков glede na razmerje med delom in prostim časom;</li></ul>	<b>3. Vsakdanjiki in prazniki</b>
<ul style="list-style-type: none"><li>– opišejo načine prepoznavanja in vrednotenja kulturne dediščine,</li></ul>	<b>4. Kulturna in naravna dediščina</b>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– razlikujejo med pojmi (naravna in kulturna dediščina, premična in nepremična dediščina ter snovna in nesnovna dediščina),</li> <li>– primerjajo in pojasnijo odnose do naravne in kulturne dediščine (v družini, šoli, kraju, državi, svetu),</li> <li>– oblikujejo kritično stališče do najrazličnejših oblik uničevanja in ohranjanja<sup>1</sup> naravne in kulturne dediščine.</li> </ul>	
--	--

### 3.2 Cilji in vsebine devetega razreda

#### 3.2.1 Kulturna dediščina in načini življenja

<p>Učenci/učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– pojasnijo dejavnosti in vlogo človeka v različnih naravnih in kulturnih okoljih (v razvojnem smislu in sodobnosti),</li> <li>– primerjajo človekovo kulturno vlogo v naravnem in kulturnem okolju – za razliko od raziskovalnih vidikov drugih naravoslovnih in družboslovnih ved;</li> </ul>	<p><b>1. Človek v naravnem okolju in kulturni krajini</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo različne oblike bivanja v zgodovinskem in družbenem razvoju ter v sodobnosti,</li> <li>– pojasnijo različne pojavne oblike stavbarstva v mestih, trgih in vaseh ter v primerjalno različnih geografskih okoljih sveta,</li> </ul>	<p><b>2. Kultura bivanja, stavbarstva in naselbinske oblike</b></p>

<sup>1</sup> Učence in učenke naj učitelj/mentor opozori, da nekateri poskusi ohranjanja kulturne dediščine niso ustrezni.

<ul style="list-style-type: none"> <li>– razlikujejo in pojasnijo pojme: mesto, trg in vas, zaselek, samotna kmetija, pastirsko naselje, počitniško naselje, stalno in občasno bivališče,</li> <li>– utemeljijo vrednosti naravnih gradiv v lokalnem in regionalnem okolju;</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo gospodarske dejavnosti, značilne za lokalno in regionalno okolje, njihov zgodovinski razvoj in sodobne pojavne oblike,</li> <li>– pojasnijo posebnosti v posameznih gospodarskih dejavnostih, ki jim lahko koristijo pri poznejših izbirah poklicev;</li> </ul>	<p><b>3. Vsakdanje gospodarsko prizadevanje</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo značilnosti vsakdanje in praznične prehrane, ki jim omogoča spoznavanje načina življenja,</li> <li>– pojasnijo posebnosti svoje prehranske kulture in položaj domačega okolja med štiriindvajsetimi gastronomskimi regijami Slovenije,</li> <li>– razlikujejo in pojasnijo pojma kulinarika in gastronomija,</li> <li>– primerjajo vlogo in pomen gostoljubnosti in njene različne pomene, glede na zgodovinski razvoj, družbeno okolje in karakterne posebnosti na lokalni in regionalni ravni,</li> <li>– predstavijo značilne lokalne in regionalne prehranske značilnosti in negativne stereotipne pojave;</li> </ul>	<p><b>4. Kultura prehranjevanja; gastronomija in kulinarika, gostoljubnost</b></p>



<ul style="list-style-type: none"> <li>– primerjajo razlike v oblačilni kulturi glede na gradivo, družbeni položaj, ekonomske zmožnosti, modne težnje in vrednote ter ideale posameznih starostnih in družbenih skupin,</li> <li>– pojasnijo razločke med pojmi: oblačilni videz, moda, narodna in ljudska noša, pripadnostni kostum, uniforma idr.,</li> <li>– preiščejo govorico oblačilnega videza svoje generacije;</li> </ul>	<p><b>5. Kultura oblačenja</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– raziščejo in predstavijo različne oblike transporta, prometa in trgovanja v lokalnem ali regionalnem okolju,</li> <li>– utemeljijo vplive tranzitnega prometa na različna področja življenja (onesnaženje, prekupčevanje, prostitucija idr.),</li> <li>– dokumentirajo zgodovinske in sodobne oblike trgovanja (npr. tedenski, mesečni ali letni sejmi, gospodarski in knjižni sejmi),</li> <li>– opišejo predturistične oblike (npr. romarstvo, letoviščarstvo, planinstvo, izletništvo idr.),</li> <li>– pojasnijo vlogo in pomen turizma kot pomembnega družbenega gibanja za razširjanje geografskega obzorja in spoznavanje različnih kultur,</li> <li>– preiščejo oblike vzdržnega in sonaravnega turizma ter vlogo posameznika in družbe v teh procesih;</li> </ul>	<p><b>6. Transport, promet, trgovanje in turizem</b></p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– izdelajo družinsko drevo z upoštevanjem gradiva v arhivih,</li> <li>– izdelajo slovar narečnih poimenovanj o sorodstvenih zvezah,</li> <li>– opišejo različne vrste družin in rodbin (enostarševska, nuklearna, razširjena, istospolna idr.);</li> </ul>	<p><b>7. Družinsko-sorodstvene vezi in življenje</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– razlikujejo in pojasnijo tri temeljna področja za opredeljevanje šeg in navad (pomembni mejniki v življenju, praznično leto, šege in navade ob delu),</li> <li>– pojasnijo različnost praznovanj v lokalnem in regionalnem okolju, glede na različne oblike verske zavesti, praznovanja državnih praznikov, osebnih in družinskih praznikov idr.,</li> <li>– opišejo funkcijo šeg in navad ob delu,</li> <li>– oblikujejo kritičen odnos do globalnih praznikov;</li> </ul>	<p><b>8. Šege in navade (rituali)</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo različnosti družabnega življenja v lokalnem in regionalnem okolju,</li> <li>– primerjajo različne oblike družabnosti in društvenega življenja glede na družbeni položaj, gmotno stanje, politično prepričanje, starost, poklic idr.;</li> </ul>	<p><b>9. Družabno in društveno življenje</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo kulturo glasbe in plesa,</li> <li>– razlikujejo med ljudsko in</li> </ul>	<p><b>10. Duhovna in estetska ustvarjalnost</b></p>

<p>narodnozabavno glasbo,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– pojasnijo funkcijo sodobnih glasbenih oblik,</li> <li>– razlikujejo in pojasnijo vlogo in pomen folklornih in drugih sodobnih plesnih skupin,</li> <li>– opišejo različne zvrsti gledališkega izražanja (ljudsko gledališče, partizansko gledališče, ljubiteljsko gledališče, poulično gledališče, improliga idr.),</li> <li>– pojasnijo različne zvrsti ustnega slovstva in načine posredovanja,</li> <li>– opišejo kulturo likovnega obzorja, ki jo sestavljajo: ljudska umetnost, ljubiteljski likovni umetniki, ustvarjalci vizualnih komunikacij, grafitarji, nosilci alternativnih likovnih dejavnosti idr.;</li> </ul>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>– preiščejo temeljne značilnosti, povezane z znanjem o vremenu, živalih in rastlinah ter naravnem okolju, rokodelska znanja idr.;</li> </ul>	<p><b>11. Izkušnje, veščine in znanje</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– opišejo tematiko medkrajevnih in medetničnih odnosov v lokalnem in regionalnem okolju,</li> <li>– primerjajo zgodovinske oblike heterogenosti sestave prebivalstva glede na narodnostno, versko in etnično pripadnost;</li> </ul>	<p><b>12. Medkrajevni in medetnični stiki</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– utemeljijo pomen kulture higiene na ravni osebne higiene, higiene prostorov in bivalnega okolja, okoljske higiene;</li> </ul>	<p><b>13. Kultura higiene</b></p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– pojasnijo posebnosti in razločke v vrednotah in moralnih normah, izrazju v spolnosti, izbiri partnerja, pri ljubezenskih atributih, razmerja med javnim in zasebnim;</li> </ul>	<p><b>14. Spolno življenje</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– primerjajo sklenjene biološke in tehnološke kroge v lokalnem in regionalnem okolju s sodobnimi oblikami človekovega ravnanja v okolju,</li> <li>– pojasnijo različnosti človekovega odnosa do okolja – z upoštevanjem časa, prostora in družbenih razmerij;</li> </ul>	<p><b>15. Etnološka ekologija</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– pojasnijo spreminjanje karakternih posebnosti in lastnosti na lokalni in regionalni ravni,</li> <li>– primerjajo karakterne posebnosti in lastnosti prebivalcev različnih regij,</li> <li>– predstavijo značilne stereotipe o prebivalcih slovenskih pokrajin in drugih območij v svetu;</li> </ul>	<p><b>16. Karakterologija</b></p>
<ul style="list-style-type: none"> <li>– pojasnijo nastanek in razvoj manjšin, zdomcev, izseljencev,</li> <li>– navedejo okolja v svetu, v katerih živijo Slovenci.</li> </ul>	<p><b>17. Slovenci po svetu</b></p>

## 4 STANDARDI ZNANJA

S standardi znanja je opredeljena stopnja doseganja učnih ciljev. Določajo obseg in zahtevnost znanja. Minimalni standardi znanja so zapisani s poudarjenim tiskom.

Pri vrednotenju znanja izberemo standarde znanja, ki se nanašajo na učne cilje izbranih tem. Tako v osmem in v devetem razredu izberemo polovico predvidenih učnih ciljev in vsebin.

### 4.1 Standardi znanja osmega razreda

#### 4.1.1 Načini življenja in kulture

Učenec/učenka:

- **opiše temeljne pojme teme *Ljudstvo, ljudski, ljudska kultura, narod, množična/popularna kultura* v razvojnem in časovnem pomenu,**
- pojasni različna pojmovanja v različnih zgodovinskih obdobjih;
- **opiše temeljne značilnosti istovetnosti, njihove oblike in sestavine ter njihove spremembe v zgodovinskem razvoju;**
- navede načine dokumentiranja in raziskovanja vsakdanjikov in praznikov,
- **pojasni razlike med vsakdanjiki in prazniki v zgodovinskem razvoju in sodobnosti,**
- primerja vlogo in pomen praznikov v zgodovinskem razvoju in sodobnosti,
- **utemelji povezanost nekaterih praznikov z oblikami verske zavesti, politiko in zgodovinskimi dogodki,**
- primerja pojmovanje vsakdanjikov glede na razmerje med delom in prostim časom;
- **opiše načine prepoznavanja in vrednotenja kulturne dediščine,**
- **razlikuje med pojmi naravna in kulturna dediščina, premična in nepremična dediščina, snovna in nesnovna dediščina,**
- primerja in pojasni odnose do naravne in kulturne dediščine v družini, šoli, kraju, državi, svetu idr.,
- oblikuje kritično stališče do najrazličnejših oblik uničevanja in ohranjanja<sup>2</sup> naravne in kulturne dediščine.

---

<sup>2</sup> Glejte opombo na str. 7.

## 4.2 Standardi znanja devetega razreda

### 4.2.1 Kulturna dediščina in načini življenja

Učenec/učenka:

- **pojasni dejavnosti in vlogo človeka v različnih naravnih in kulturnih okoljih, in sicer v razvojnem smislu in sodobnosti,**
- primerja človekovo kulturno vlogo v naravnem in kulturnem okolju – razlikuje raziskovalne perspektive drugih naravoslovnih in družboslovnih ved;
- **opiše različne oblike bivanja v zgodovinskem in družbenem razvoju ter v sodobnosti,**
- pojasni različne pojavne oblike stavbarstva v mestih, trgih in vaseh ter v primerjalno različnih geografskih okoljih sveta,
- razlikuje in pojasni pojme: mesto, trg in vas, zaselek, samotna kmetija, pastirsko naselje, počitniško naselje, stalno in občasno bivališče,
- utemelji vrednosti naravnih gradiv v lokalnem in regionalnem okolju;
- **opiše gospodarske dejavnosti, značilne za lokalno in regionalno okolje, njihov zgodovinski razvoj in sodobne pojavne oblike,**
- pojasni posebnosti v posameznih gospodarskih dejavnostih, ki mu lahko koristijo pri poznejših izbirah poklicev;
- opiše značilnosti vsakdanje in praznične prehrane, ki jim omogoča spoznavanje celotnega načina življenja,
- **pojasni posebnosti svoje prehranske kulture in položaj domačega okolja med štiriindvajsetimi gastronomskimi regijami Slovenije,**
- razlikuje in pojasni pojma kulinarika in gastronomija,
- primerja vlogo in pomen gostoljubnosti in njene različne pomene, glede na zgodovinski razvoj, družbeno okolje in karakterne posebnosti na lokalni in regionalni ravni,
- predstavi značilne lokalne in regionalne prehranske značilnosti in negativne stereotipne pojave;
- primerja različnost oblačilne kulture, glede na gradivo, družbeni položaj, ekonomske zmožnosti, modne težnje in vrednote ter ideale posameznih starostnih in družbenih skupin,

- **pojasni razločke med pojmi: oblačilni videz, moda, narodna in ljudska noša, pripadnostni kostum, uniforma idr.,**
- preišče govorico oblačilnega videza svoje generacije;
- **predstavi različne oblike transporta, prometa in trgovanja v lokalnem ali regionalnem okolju,**
- utemelji vplive tranzitnega prometa na različna področja življenja (onesnaženje, prekupčevanje, prostitucija idr.),
- dokumentira zgodovinske in sodobne oblike trgovanja (npr. tedenski, mesečni ali letni sejmi, gospodarski in knjižni sejmi),
- opiše predturistične oblike (npr. romarstvo, letoviščarstvo, planinstvo, izletništvo idr.),
- pojasni vlogo in pomen turizma kot pomembnega družbenega gibanja za razširjanje geografskega obzorja in spoznavanje različnih kultur,
- preišče oblike vzdržnega in sonaravnega turizma ter vlogo posameznika in družbe v teh procesih;
- izdelava družinsko drevo z upoštevanjem gradiva v arhivih,
- izdelava slovar narečnih poimenovanj o sorodstvenih zvezah,
- **opiše različne vrste družin in rodbin (enostarševska, nuklearna, razširjena, istospolna idr.);**
- **razlikuje in pojasni tri temeljna področja za opredeljevanje šeg in navad, kot so: pomembni mejniki v življenju, praznično leto, šege in navade ob delu idr.,**
- pojasni različnost praznovanj v lokalnem in regionalnem okolju, glede na različne oblike verske zavesti, praznovanja državnih praznikov, osebnih in družinskih praznikov idr.,
- opiše funkcijo šeg in navad ob delu,
- oblikuje kritičen odnos do globalnih praznikov;
- **opiše različnosti družabnega življenja v lokalnem in regionalnem okolju,**
- primerja različne oblike družabnosti in društvenega življenja, glede na: družbeni položaj, gnotno stanje, politično prepričanje, starost, poklic idr.;
- **opiše kulturo glasbe in plesa,**
- razlikuje med ljudsko in narodnozabavno glasbo,
- pojasni funkcijo sodobnih glasbenih oblik,

- razlikuje in pojasni vlogo in pomen folklornih in drugih sodobnih plesnih skupin,
- opiše različne zvrsti gledališkega izražanja, kot so: ljudsko gledališče, partizansko gledališče, ljubiteljsko gledališče, poulično gledališče, improliga idr.,
- pojasni različne zvrsti ustnega slovstva in načine posredovanja,
- opiše kulturo likovnega obzorja, ki jo sestavljajo: ljudska umetnost, ljubiteljski likovni umetniki, ustvarjalci vizualnih komunikacij, grafitarji, nosilci alternativnih likovnih dejavnosti idr.;
- **pojasni temeljne značilnosti, povezane z znanjem o vremenu, živalih in rastlinah ter naravnem okolju, rokodelska znanja idr.;**
- **opiše tematiko medkrajevnih in medetničnih odnosov v lokalnem in regionalnem okolju,**
- primerja zgodovinske oblike heterogenosti sestave prebivalstva, glede na narodnostno, versko in etnično pripadnost;
- **utemelji pomen kulture higiene na ravni osebne higiene in higiene prostorov, bivalnega okolja in okoljske higiene;**
- **pojasni posebnosti in razločke v vrednotah in moralnih normah, izrazju o spolnosti, izbiri partnerja, pri ljubezenskih atributih, razmerja med javnim in zasebnim;**
- primerja sklenjene biološke in tehnološke kroge v lokalnem in regionalnem okolju – s sodobnimi oblikami človekovega ravnanja v okolju,
- **pojasni različnosti človekovega odnosa do okolja; upošteva čas, prostor in družbena razmerja;**
- **pojasni spreminjanje karakternih posebnosti in lastnosti na lokalni in regionalni ravni,**
- primerja karakterne posebnosti in lastnosti prebivalcev različnih regij,
- predstavi značilne stereotipe o prebivalcih slovenskih pokrajin in drugih območij v svetu;
- pojasni nastanek in razvoj manjšin, zdomcev, izseljencev,
- **navede okolja v svetu, v katerih živijo Slovenci.**



## 5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

### 5.1 Uresničevanje ciljev predmeta

Pri predmetu etnologija – kulturna dediščina in načini življenja so cilji zasnovani kompleksno. Da bi jih dosegli, upoštevamo učencevo predznanje, sposobnosti ter spodbujamo zanimanje za razumevanje kulturne raznovrstnosti – v vsakdanjem in prazničnem življenju. Tematiko predmeta so učenci, v vseh predhodnih razredih, spoznali samo obrobno. Poleg tega posameznih kulturnih in življenjskih oblik niso spoznali (celovitosti njihove strukture, vzorčne vpetosti v časovna razmerja in družbene spremembe). Vsekakor je treba upoštevati, da:

- temeljno usvajanje znanja izhaja iz poznavanja primarnega lokalnega in regionalnega kulturnega okolja;
- naj seznanjanje z načini življenja, v kar največji meri, temelji na neposrednih izkušnjah, doživljanju, primerih in interesih učencev;
- posamezne kulturne sestavine obravnavamo v njihovi vzročni povezanosti ter celoviti vpetosti v vsakdanje življenje (npr. ne govorimo o noši, temveč o kulturi oblačilnega videza, ne govorimo o hišah, temveč o bivalni kulturi);
- vprašanja **kod, kaj, kako, kje** in **kdaj** obvezno razširimo tudi z vprašanjem **zakaj** (vzročno razumevanje pojavov);
- učence seznanjamo z različnimi načini zbiranja in predstavljanja podatkov (virov) o načinih življenja;
- so primerne najrazličnejše učne oblike – od individualnega do skupinskega dela.

Delo v razredu (interpretacija gradiva) moramo kombinirati z delom na terenu (avtopsija, zbiranje, dokumentiranje).

Aktivni pristopi etnološkega dela so:

- raziskovalna delavnica (tematska),
- terensko (zbiralno) delo,
- igre in simulacije,
- intervjuji, ankete, ki jih lahko posnamejo s pomočjo informacijske tehnologije,
- pogovori,
- interpretativne metode (npr. zgodbe iz družinskega albuma ipd.).

Pri pouku izbirnega predmeta razvijamo predvsem ključne koncepte. Ti so:

- A) temeljni etnološki koncepti, kot so: človekove pravice, demokracija, moralne norme in vrednote, bontonska pravila;

- B) koncepti za globlje razumevanje, kot so: vzroki in posledice, dejstva in mnenja, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike;
- C) koncepti, ki izhajajo iz spoznanj etnološke vede, s poudarkom na časovnem, geografskem in socialnem opredeljevanju kulturnih pojavov – pisnih, slikovnih in zvočnih –, njihova interpretacija, večperspektivizem (pogled z več perspektiv);
- Č) koncepti o zdravem načinu življenja, razvijanju medčloveških odnosov, vzdržnem in sonaravnem razvoju.

## 5.2 Individualizacija in diferenciacija

Učencem prilagajamo pouk (notranja diferenciacija), skladno z zmožnostmi in drugimi posebnostmi izbirnega predmeta v fazah načrtovanja, organizacije in izvedbe in pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri tem smo še posebno pozorni na specifične skupine in posameznike; vzgojno-izobraževalno delo temelji na konceptih, smernicah in navodilih, sprejetih na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje:

- Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci,<sup>3</sup>
- Učne težave v osnovni šoli: koncept dela,<sup>4</sup>
- Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja: navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo,<sup>5</sup>
- Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah.<sup>6</sup>

## 5.3 Medpredmetne povezave

Medpredmetno povezovanje lahko poteka z različnimi predmeti, kot so: zgodovina, geografija, slovenščina, tehnika in tehnologija, gospodinjstvo, likovna umetnost, domovinska in državljanska kultura in etika, matematika, biologija idr.

Medpredmetno povezovanje lahko poteka na več ravneh. Multidisciplinarno povezovanje lahko poteka pri skupnih oziroma sorodnih temah, interdisciplinarno povezovanje pri skupnih temah in ciljih ter transdisciplinarno povezovanje pri skupni problemski situaciji. Pri načrtovanju multi- in interdisciplinarnega medpredmetnega povezovanja so v pomoč splošni in operativni cilji ter vsebine; pri transdisciplinarnem povezovanju tudi koncepti oz. pojmi. Načini medpredmetnega povezovanja so: projektno delo, ekskurzije, terensko delo, timsko poučevanje ipd.

---

<sup>3</sup> Sprejeto na 25. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 11. 2. 1999.

<sup>4</sup> Sprejeto na 106. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 11. 10. 2007.

<sup>5</sup> Sprejeto na 57. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 17. 4. 2003.

<sup>6</sup> Sprejete na 123. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 18. 6. 2009.

## 5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Pri preverjanju in ocenjevanju znanja učitelj opredeli kriterije vrednotenja znanja glede na učne cilje in standarde znanja. Preverjanje in ocenjevanje znanja naj zajema tako znanje in razumevanje etnoloških pojavov in procesov, pa tudi analizo, sintezo in interpretacijo virov.

Sprotno preverjanje znanja je sestavni del vseh faz učnega procesa, njegov namen je sprotno informiranje učencev o kakovosti znanja na temelju kriterijev znanja, ki izhajajo iz učnih ciljev. Namen sprotnega preverjanja znanja je podati učencem povratno informacijo o napredku in usvojenem znanju, zato, da bi izboljšali učenje in znanje. Učitelju sprotno preverjanje znanja omogoča vpogled v učinkovitost lastne pedagoške prakse ter njeno sprotno izboljševanje, saj učenje in poučevanje delujeta vzajemno in vplivata drug na drugega. Sprotno preverjanje znanja se nanaša na različne vrste znanja; tako tistega, ki se nanaša na znanje in razumevanje etnoloških pojavov in procesov, analizo, sintezo in interpretacijo virov, ter na znanje, ki se nanaša na odnose, ravnanja, naravnosti in stališča.

Oblike preverjanja znanja so raznolike in upoštevajo – poleg uveljavljenih ustnih in pisnih oblik – še različne izdelke, projektno delo, delo pri etnološkem terenskem delu, govorne nastope, predstavitve z uporabo informacijske tehnologije ipd.

Učitelj naj bo pri preverjanju in ocenjevanju znanja pozoren predvsem na:

1. znanje in razumevanje etnoloških pojavov in procesov:

- znanje in razumevanje družbenokulturnih pojavov, procesov,
- uporabo etnološke terminologije, pojmov in konceptov,
- ločevanje vzrokov in posledic,
- ločevanje med etnološkimi dejstvi, dokazi, mnenji, stališči in interpretacijami,
- orientacijo v prostoru in času;

2. analizo, sintezo in interpretacijo virov:

- zbiranje, izbiranje, analiziranje in kritično presojanje verodostojnih in uporabnih informacij in dokazov iz različnih virov in literature,
- ločevanje bistvenih od nebistvenih informacij,
- oblikovanje samostojnih sklepov, interpretacij, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev,
- predstavljanje sklepov, mnenj, stališč, pogledov, izvirnih predlogov in rešitev na različne načine (ustno, pisno, z uporabo plakatov, referatov, esejev, informacijske tehnologije idr.);

3. izdelovanje, pisanje in predstavljanje različnih izdelkov (referati, plakati, makete, eseji, informacijska tehnologija idr.):

- izbrani viri in literatura ustrezajo izbrani temi izdelka,
- uporabljeni viri in literatura so ustrezno navedeni v opombah ali v bibliografiji,
- pisni izdelki so ustrezno strukturirani v uvod, glavni del in sklep,
- izdelek je ustrezno predstavljen; pri tem je uporabljena tudi informacijska tehnologija.

Znanje učencev po tem učnem načrtu ocenjujemo s številčnimi ocenami.

Načini ocenjevanja so ustni, pisni in drugi (npr. izdelki učencev, ki so rezultat projektov, raziskovalnih nalog, delavnic, etnoloških raziskav; poročila, referati, plakati, makete, replike, govorni nastopi in predstavitve, izdelki, podprti z uporabo informacijske tehnologije, eseji, seminarske in raziskovalne naloge idr.).

## 5.5 Informacijska tehnologija

Pouk naj poteka z uporabo informacijske tehnologije. Glavna oprema je računalnik in projektor ter didaktično primerni računalniški programi in e-storitve. Pri pouku lahko uporabljamo video in avdio gradivo ter verodostojne spletne strani. Pri etnološkem terenskem delu lahko uporabljamo digitalni fotoaparati in mobilne naprave. Informacijsko tehnologijo naj učenci uporabijo tudi pri izdelavi različnih izdelkov in pri predstavitvah rezultatov učenja.

## 6 ZNANJA IZVAJALCEV

Učitelj izbirnega predmeta etnologija – kulturna dediščina in načini življenja mora imeti znanja, kot jih imajo: etnologi, umetnostni zgodovinarji, zgodovinarji, geografi, sociologi, pedagogi samostojnih smeri ali magistri samostojnega ali dvopredmetnega bolonjskega študija.

PREDMET	IZVAJALEC	ZNANJA
Etnologija – kulturna dediščina in načini življenja	Učitelj	Znanja s področja etnologije, umetnostne zgodovine, zgodovine, geografije, sociologije in pedagogike.